

לשם מה היה צריך את הברית השלישית

9. דברים (פרשת כי תבוא) פרק כט פסוק א - ג

וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדּוֹ וְלָכָל אֶרֶץ: (ב) הַמַּסּוֹת הַגְּדֹלֹת אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֵיךָ הָאֵתָת וְהַמִּפְתִּים הַגְּדֹלִים הָהֵם: (ג) וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת וְעֵינַיִם לִרְאוֹת וְאָזְנִים לִשְׁמָע עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

10. רש"י דברים (פרשת כי תבוא) פרק כט פסוק ג

(ג) וְלֹא נָתַן ה' לָכֶם לֵב לְדַעַת - להכיר את חסדי הקדוש ברוך הוא ולידבק בו: **עַד הַיּוֹם הַזֶּה** - שמעתי שאותו היום שנתן משה ספר התורה לבני לוי, כמו שכתוב (לקמן לא, ט) ויתנה אל הכהנים בני לוי באו כל ישראל לפני משה ואמרו לו משה רבינו אף אנו עמדנו בסיני וקבלנו את התורה ונתנה לנו, ומה אתה משליט את בני שבטך עליה, ויאמרו לנו יום מחר לא לכם נתנה, לנו נתנה. ושמוח משה על הדבר, ועל זאת אמר להם היום הזה נהיית לעם וגו' (לעיל כז, ט), היום הזה הבנתי שאתם דבקים וחפצים במקום:

11. רש"י דברים (פרשת כי תבוא) פרק כט פסוק ו

דבר אחר ולא נתן ה' לכם לב לדעת, שאין אדם עומד על סוף דעתו של רבו וחכמת משנתו עד ארבעים שנה ולפיכך לא הקפיד עליכם המקום עד היום הזה, אבל מכאן ואילך יקפיד ולפיכך (פסוק ח) ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו':

12. שפת אמת דברים פרשת כי תבוא שנה תרלד

וקשה כי דור המדבר הוא דור דיעה שעמדו על הר סיני. אך לא כתיב לא נתן לכם דעת כו'. רק הכלים לב ועינים ואזנים. כי בוודאי כשעמדו על הר סיני היו כמו בלי גוף כמ"ש נפשי יצאה בדברו והם ממש דור דיעה בלי גוף ותיקון הגוף ניתן לבני כשנכנסו לא". והכלל שהקב"ה נתן לבני ב' אלו הדברים תורה הקדושה שמלמדת לאדם דעת איך לצאת מחומר הגוף והגשמיות. וא"י ובהמ"ק היא לקרב הגשמיות וחומר הגוף ג"כ אל הקדושה להיות חיבור הנשמה והגוף ביחד. כמ"ש כי תבאו ונטעתם כו' וזה תיקון הגוף הי' חסר להם קודם ביאת הארץ. וכן עתה בגלות שהשאיר לנו הקדוש ברוך הוא התורה הקדושה. ובהמ"ק אין לנו. לכן א"א להתקיים בקדושה רק כפי ביטול הגוף לצאת מהגשמיות ע"י הדעת מהתורה ותיקון הגוף הוא בגלות כנ"ל. ועל ב' אלו הבחי' מבקשין שיבנה בהמ"ק כו' ותן חלקינו בתורתך.

13. דברים (פרשת נצבים) פרק ל פסוק א - ב

וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֵיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבִּרְכָּה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְהִשְׁבַּתְּ אֶל לִבְבְּךָ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחָךָ ה' אֱלֹקֶיךָ שְׁמָה: (ב) וְשִׁבַּתְּ עַד ה' אֱלֹקֶיךָ וְשָׁמַעַתְּ בְּקוֹל כָּל אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה הַיּוֹם אֶתְּךָ וּבְנֶיךָ לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ:

14. שיחות מוהר"ן, ירושלים, סימן רי"ז

העיקר לדעת אותו יתברך רק ע"י אמונה שלמה... כי אע"פ שכל אחד יודע בכלל כי ה' הוא האלקים, אעפ"כ מחמת טרדות העולם הזה ותאוותיו והבלייו נמצא הרבה שברוב העתים שוכחים אותו יתברך. ועל זה מזהירים הפסוקים... וידעת היום והשבות אל לבבך", כי זה עיקר שלמות הידיעה, כשמקשרים הדעת את הלב.

בס"ד

פרשת נצבים וילך – ארבע בריתות בין ישראל לקב"ה

1. דברים (פרשת נצבים) פרק כט פסוק ט - יא

(ט) אַתֶּם נִצְבִּים הַיּוֹם כָּלְכֶם לִפְנֵי ה' אֱלֹקֵיכֶם רְאִשִׁיכֶם שְׁבֻטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: ... (יא) לְעִבְרֶךָ בְּבְרִית ה' אֱלֹקֶיךָ וּבְאֵלֹתוֹ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֶיךָ כָּרַת עִמָּךְ הַיּוֹם: רש"י

(ט) אתם נצבים - מלמד שכנסם משה לפני הקדוש ברוך הוא ביום מותו להכניסם בברית:

2. דברים (פרשת כי תבוא) פרק כח פסוק סט ופרק כט פסוק א

אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב: פ (א) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַתֶּם רְאִיתֶם אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה ה' לְעֵינֵיכֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל עַבְדּוֹ וְלָכָל אֶרֶץ: אבן עזרא

(א) ויקרא משה אל כל ישראל - לכרות הברית, על כן אחריה: אתם נצבים היום

3. רמב"ן דברים (פרשת נצבים) פרק כט פסוק ט

ויתכן שכרת עוד עמם ברית כברית הראשונה אשר כרת אתם בהר סיני, שהקריב עליהם עולה ולקח חצי הדם לזרוק על המזבח וחצי הדם זרק על העם, אבל לא הוצרך להזכיר זה.

4. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת נצבים סימן ג

(ג) [כט, יא] לעברך בברית ה' אלקיך וגו' **שלוש כריתות כרת הקדוש ברוך הוא כשיצאו ממצרים, אחת כשעמדו לפני הר סיני, ואחת בחורב, ואחת כאן**, ולמה כרת הקדוש ברוך הוא עמהן כאן מפני שאותו הברית שכרת עמהן בסיני בטלחה ואמרו אלה אלקיך לפיכך חזר וכתר עמהן בחורב וקבע עליה קללה למי שחוזר בדבריו

5. דברים (פרשת כי תבוא) פרק כח פסוק סט

(סט) אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה לְכַרֵּת אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מוֹאָב מִלִּבְד הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת אִתָּם בְּחֹרֵב: פ רש"י

(סט) בחורב - תוכחות שבפרשת **אם בחקותי**, שכתוב בסופן ביד משה בהר סיני, בהר חורב:

6. ויקרא (פרשת בחקותי) פרק כו פסוק מו

(מו) אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְהַתּוֹרֹת אֲשֶׁר נָתַן ה' בֵּינוֹ וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי בְיַד מֹשֶׁה:

7. הרב דוד דב לבנון

ולא נזכר בכתוב מתי נכרתה ברית זו, אולם אם הברית הזאת היא כתיקון לחטא העגל סביר שהיא נכרתה ביוה"כ שבו סלח לישראל על חטא העגל, ובו נתנו לוחות שניות. אלא שהן נתנו "בחשאי", ולכן התורה הסתירה את מועד הברית הזאת.

8. רמב"ן ויקרא (פרשת בהר) פרק כח פסוק א

וכן ברית ערבות מואב כן היה, שקבלו עליהם התורה באלות ובקללות ההם, והיא הברית, כמו שנאמר (דברים כח סט) אלה דברי הברית אשר צוה ה' את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת אתם בחורב

19. אורות הקודש חלק ב פסקה טז

מהו הדבר הנוטל את טעם החיים מההגיון העליון, מהו הענין המרעיל את הנפשות, שלא יחוש את נועם הקודש, את אור ד', ולא יבסס את כל מעשיהם ושאיפות חייהם על פיו, רק אותו הדמיון המתעה, המראה את הוד האצילות בצורה שוממה, ואת כל המהומה שבחיים בצורה מיושבת ובנויה, מה שהוא השקר היותר מסואב שבעולם. אכן זאת היא עבודתם הקדושה של אנשי לב, לחשוף תמיד בלא הרף את המעין הרוחני, לחוש בלב פנימה ולגלות לאחרים את ההוד ואת ההדר, את העז ואת ההויה האיתנה והמבונה של החיים האציליים

החטא הגדול שמביא להסתרת פנים

20. דברים (פרשת וילך) פרק לא פסוק יז - יח

(יז) וְכָרָה אֶפְי בּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא וַעֲזָבְתִּי כְּפִי מֵהֶם וְהָיָה לְאָכָל וּמִצָּאָהוּ רְעוֹת רְבוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הָלָא עַל כִּי אֵין אֱלֹקֵי בְּקֶרְבִּי מִצָּאוֹנִי הָרְעוֹת הָאֵלֶּה: (יח) וְאֶנֶּכִּי הִסְתַּר אֲסִתִּיר כְּפִי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כֹּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

21. צידה לדרך דברים (פרשת וילך) פרק לא פסוק יז

(יז) על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא וכו'. י"מ שכתב וז"ל, כל המפרשים נתחבטו מדוע אחר הוידי הזה יסתיר הקדוש ברוך הוא פניו מהם ואדרבא יכפיל ההסתר.

22. כלי יקר דברים (פרשת וילך) פרק לא פסוק יז

ועוד צריך יישוב הדבר שנתקשו בו המפרשים כי מהו שאמר הכתוב ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה, ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא הלא עיקר עבודה זרה בלב הוא כי כל דבר התלוי באמונה שורשו ומקורו בלב כי מטעם זה נאמר בעבודה זרה (יחזקאל יד ה) למען תפוש את בית ישראל בלבם. וזה שאמר הלא על כי אין אלקי בקרבי הודה בפה מלא כי כל אלהי העמים אלילים וכפר בעבודה זרה ומה יש לו עוד צדקה לזעוק פני המלך ה', ואיך כפל עונשו אחר הוידי ואמר ואנכי הסתר אסתיר

23. ספורנו דברים (פרשת וילך) פרק לא פסוק יז - יח

על כי אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות. בשביל שסלק שכינתו מתוכנו היו אלה לנו ובחשבם זה לא יפנו להתפלל ולא לשוב בתשובה:

24. רש"י הירש דברים (פרשת וילך) פרק לא פסוק יז

אלא: על כי - אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה. הוא תולה את אסונו בשינוי דרכי ה' ולא בשינוי דרכי עצמו. למרות חטאותיו עודנו סבור שהוא זכאי לקרוא לה' "אלקיו", וה' שהבטיח לו הגנה וסיוע כנגד הגויים שוב איננו מקיים את הבטחתו ואיננו נוהג עמו כ"אלקיו", ואלמלא כן לא היו צרות אלה פוגעות בו. כסבור הוא שהוא זכאי להאשים את ה' והוא שוכח להאשים את עצמו; הוא שוכח לחזור אל הסיבות שבגללן ה' איננו מתגלה עוד כ"אלקיו", הוא שוכח -

25. דברים (פרשת וילך) פרק לא פסוק יט

וְעַתָּה כְּתֹבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלִמְדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁמְעוּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל

15. דברים (פרשת כי תבוא) פרק כח פסוק מז

(מז) תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵב מְרֹב כָּל:

16. רמב"ם הלכות שופר וסוכה ולולב פרק ח הלכה טו

השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת האל-שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפרע ממנו שנאמר +דברים כ"ח+ תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב,

17. אילת השחר דברים (פרשת כי תבוא) פרק כח פסוק מז

וז"ל החרדים בהקדמה וכן גילה הרב החסיד המקובל מהר"ר יצחק אשכנזי זצ"ל לאיש סודו שכל מה שהשיג שנפתחו לו שערי החכמה ורוה"ק בשכר שהי' שמח בעשיית כל מצוה שמחה גדולה לאין תכלית ואמר דהיינו דכתיב תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל פירוש מרוב כל מכל מיני תענוג שבעולם ומכל זהב ופז רב ואבנים טובות ומרגליות עכ"ל, ובראשית חכמה (שער האהבה פ") מביא מהאר"י דפי' יותר אם הי' לך רוב כל והכונה שיהי' שמח בשמחת הקדוש ברוך הוא ובמצותיו ותורתו יותר מכל ממון שבעולם עכ"ד (וכן מביא בחיי אדם כלל ס"ח סעיף י"ג), דהנה אדם העושה בשמחה זה ממלא את כל נפשו וא"א להשוותו כלל לעושה שלא בשמחה, וכל אדם צריך להיות מאושר במה שיכול לקיים מצוות (והי' צריך לשמוח בעשיית מצוה לכל הפחות כשמחת אדם בלידת בנו), ואנשים בדרך כלל מתלוננים על שחסר להם ולא שמחים במה שיש להם:

18. שמונה קבצים חלק ז קצט

תחית קודש מוכרחת היא להופיע לנו. התחיה תביא את הגדלות. התחיה החלונית של הלאומיות, מעת אשר החלה להראות את כחה, אין הגידול פוסק ממנה. עכשיו הננו עומדים כבר בפני החזיון של גאוניות של חול, בחיים, בספרות, ובדברנות הכלל. הקודש עומד הוא בחזקת חיין, איננו דומה להחול שנחשב כמת משך זמן ארוך. והדבר פשוט שרק החול היה אפשר להיות כמת באומה, ופתיל חייה לא נתק, מפני שסוד הקודש החיה אותה, אבל אם הקודש היה כמת בתוכה, אז אין לה חיים. אבל סוף סוף הרינו באים ומתחדשים, והחידוש מרענן את החיים, וכשם שהחול מתחדש, כך מוכרח הקודש להתחדש בצורה עוד יותר רעננה ומלאה חיים מזו של החול. והרינו בשביל כך חייבים לקרא בקול גדול לתחיה של קודש, תחיה של קודש כזאת שהיא מוסיפה אומץ ופאר לתחיית החול, אבל היא גם כן עומדת על גביו ולמעלה ממנו, משפיעה עליו מאורה, ומחממת אותה באש קדשה. אז יקומו לנו מהרה גאוני קודש, כמו שאנחנו רואים כעת בקרבנו גאוני חול.

26. רש"ר הירש דברים (פרשת וילך) פרק לא פסוק יט

(יט) ועתה וגו'. היה זה רצונו של ה' שתהיה תמיד תשובה מזומנת לישראל על תלונתו, וכאשר תמצאנה אותו רעות רבות וצרות והוא יחוש בחסרון ההנהגה המיוחדת המגינה של ה' ופיו יביע את דברי התלונה: "הלא על כי - אין אלקי בקרבי מצאוני הרעות האלה" - אל תחסר תשובת ה' שתחזיר אותו לסיבה האמיתית של אסונו. ולשם כך כתבו לכם את - השירה הזאת, וכל אימת שיטו את תלונתם כלפי ה', תעמוד השירה כעד לה' ותשיב בתלונתו הנגדית של ה': למען תהיה - לי השירה הזאת לעד בבני ישראל. כל אותה שירה איננה אלא תשובה לתלונה הבוקעת ועולה מימי היסורים: "הלא על כי - אין אלקי בקרבי" וגו'.

ברית רביעית

27. ירמיהו פרק לא פסוק ל - לג

(ל) הנה ימים באים נאם ה' וקרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה: (לא) לא כברית אשר קרתי את אבותם ביום הקדשתי בדם להוציאם מארץ מצרים אשר המה הפרו את בריתי ואנכי בעלתי בם נאם ה': (לב) כי זאת הברית אשר אקרת את בית ישראל אחרי הימים ההם נאם ה' נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה והייתי להם לאלקים והמה יהיו לי לעם: (לג) ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את ה' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם נאם ה' כי אסלח לעונם ולחטאתם לא אקזר עוד: ס

28. דברים (פרשת נצבים) פרק ל פסוק ו

ומל ה' אלקיך את לבבך ואת לבב זרעך לאהבה את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך למען חייך רמב"ן

(ו) ומל ה' אלקיך את לבבך - זהו שאמרו (שבת קד א) הבא לטהר מסייעין אותו, מבטיחך שתשוב אליו בכל לבבך והוא יעזור אותך. ונראה מן הכתובים ענין זה שאומר, כי מזמן הבריאה היתה רשות ביד האדם לעשות כרצונו צדיק או רשע, וכל זמן התורה כן, כדי שיהיה להם זכות בבחירתם בטוב ועונש ברצותם ברע. אבל לימות המשיח, תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוה להם הלב למה שאינו ראוי ולא יחפוץ בו כלל. והיא המילה הנזכרת כאן. כי החמדה והתאוה ערלה ללב, ומול הלב הוא שלא יחמוד ולא יתאוה. וישוב האדם בזמן ההוא לאשר היה קודם חטאו של אדם הראשון, שהיה עושה בטבעו מה שראוי לעשות ולא היה לו ברצונו דבר והפכו, כמו שפירשתי בסדר בראשית (ב ט): וזהו מה שאמר הכתוב בירמיה (לא ל - לב), הנה ימים באים נאם ה' וקרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה לא כברית אשר קרתי את אבותם וגו', כי זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל אחרי הימים ההם נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבנה, וזהו בטול יצר הרע ועשות הלב בטבעו מעשהו הראוי.

סיכום:

שלוש בריתות כרת הקב"ה עם ישראל ועוד ברית רביעית יכרות לעתיד לבוא. כל ברית טומנת בתוכה מהות שונה. הברית שבפרשת נצבים מחדשת מעבר לערבות הדדית את ה"לב לדעת", כלומר עבודה מתוך כוונת הלב. משום כך התנאי הראשי להפרת הברית היא "על אשר לא עבדת את ה' אלוהיך בשמחה ובטוב לבב". חובתו של האדם לא רק לקיים את התורה אלא לקיימה מתוך שמחה. קיום התורה שלא מתוך שמחה יש בו חילול שם שמים וגורר עונן עד כדי חורבן.

